

Konfirmation och skriftskola i Finland, ca 1700-tal till nutid

Carola Ekrem skriver i sin bok "Livets Festdagar" från 2020 ang. konfirmationen och skriftskolstiden i Finland bland annat följande:

Skriftskolan där de ungas grundkunskaper kunde övervakas mer heltäckande fick i Finland sannolikt sin första form på 1730-talet i Åbo stift.

Enligt historien lär kyrkoherden i Ilmajoki Gabriel Peldan vara den första präst som utformade det obligatoriska läsförhöret inför nattvardsgången till en speciell skol-formad period. Detta skedde 1735.

För att ytterligare förbättra resultaten föreslog han en undervisningsform som han kallade skriftskola – som kanske kan kallas för starten för allmän skriftskola i Finland.

Kring sekelskiftet 1900 inleddes konfirmationsperioden oftast med läsförhör – oftast 1 år före själva skriftskolan. Vid det sista läsförhöret innan skriftskolan tog vid var det oftast en hederssak att kunna katekesen utantill, alltså innan skriftskolan började!

Under perioden 1900 - 1950 kom skriftskolgången att bli en milstolpe och en vattendelare för de unga. Ungdomarna som gick i skriftskolan kunde för första gången (speciellt på landsbygden) få röra sig på egen hand ytterom hemmet, de kunde ex. få sin första cykel. Framför allt träffade man nya vänner och ungdomar från andra byar.

Ovan en gruppbild av konfirmander i Vörå 1913. Observera att alla konfirmander bär svarta dräkter. Ca 5 år senare övergick flickorna till att bära vit dräkt i en del av våra församlingar

En skriftskolsgången ungdoms liv förändrades

Man "slapp ur prästfickan" som det hette. Man blev ju "torr bakom öronen". (Eller: "bakom det ena örat" som man ofta hör i dessa trakter).

Ifall man "begått" misstaget att bege sig till en danstillställning innan genomgången skriftskola kunde man få höra: "Tu ska nu först mat prästens svin".

Eftersom skriftskolstiden på 1910 - 1950-talet kunde ta tio till tolv veckor i början av seklet och mellan fyra och sex veckor ännu efter krigstiden, så hamnade många ungdomar att ta sig närmare kyrkan för att kunna övernatta hos släktingar eller alternativt i närbelägna kyrkstugor. Övernattningar i kyrkstugor skedde ännu på 1920-talet.

I städerna skedde undervisningen dock oftast kvällstid och ungdomen kunde då oftast ta sig hem till natten.

De första lägerskriftskolorna

Karl Erik Forsell (1905 - 1995) – sedermera biskop i Borgå stift, höll som sin tid som präst i Pernå församling (1927 - 31 skriftskolor som hade formen som tidiga lägerskriftskolor. Han vandrade omkring i skogen och lärde ungdomen mycket om naturen samtidigt som han lärde dem Guds läror. Han spelade även piano för dem om kvällarna och upplevelsen härifrån blev för många en livslångs erfarenhet.

Vid mitten av 1970-talet avlade nästan hälften av alla unga sin skriftskola på läger och idag är lägerskriftskolan i majoritet av alla skriftskolor i vårt land.

Konfirmationsgåvor

För en del – ofta för ungdomar ur högre samhällsklasser – kunde konfirmationsgåvorna var rätt så rikliga och efter konfirmationen kunde flickorna gå med håret uppsatt och bli kallad för "fröken".

Den forna barnkammaren – rummet blev efter konfirmation ofta ommöblerat till "flickrum".

Konfirmationstidpunkt

Den vanligaste tidpunkten för konfirmationen inkl. nattvardsgång var ofta på midsommarhelgen. I en tidig version kunde man ha själva konfirmationen på midsommarafton och sedan nattvardsgången på midsommardagen.

Övriga helger under året då man kunde utföra konfirmation på var Kristi himmelfärdsdag, pingstdagen, palmsöndagen och Maria bebådelsedag. Dessa helger användes som konfirmationsdagar speciellt i städerna.

Dekorationer i kyrkan

På konfirmationsdagen skulle kyrkan prydas med hägg- eller rönkvistar och kransar av ängsblommor som dekorerade pelare, ryggkarmar, orgel, ljuskronor, läktare, altare och predikstol.

Liljekonvaljbuketter stod i vaser, enris kunde strös på golvet och björkar ställdes i rader på kyrkogården. I församlingarna kunde man ha olika traditioner angående bl.a. att ringa in helgen. I Pargas fick t.ex. skriftskolungdomarna ringa in helgen med kyrkklockorna vilket var speciellt för pojkarna ett efterlängtat nöje

Konfirmationsdagen

Man tränade i att värdigt tåga in i kyrkan längs altargången, och att knäböja vid altarrunden. Ibland kunde det bli litet kvavt och påfrestat att under en högsommardag i en fullpackad kyrka t.om att förorsaka svimningar hos de högtids spända skriftskolsbarnen. Ibland var man tvungen att ta igen sig ute i sakristian.

Förhöret som hörde till ritualerna kunde skapa en hel del skräck bland de unga. Enligt sägen kunde många bli kuggade och en del gossar ”slapp fram först efter sjätte eller sjunde försöket”

Stunden kunde vara mycket högtidlig och mången gråt eller snyftning av konfirmanderna kunde höras inne i kyrkan.

Oftast ordnades ingen bjudning efter de kyrkliga ceremonierna utan alla åkte hem efter att de utbytt konfirmationsminnen, det vill säga visitkort med konfirmandens namn och högtidsdagens datum.

I äldre tider var det prästen och klockaren som fick presenter i samband med konfirmationen. Småningom blev det även vanligare med gåvor till konfirmanderna, men länge ansågs det att de nya kläder var tillräckligt stor gåva. Naturligtvis varierade detta i förhållande till hur förmögna föräldrarna var. Fickklocka av silver samt guldkors och smycken var allmänna gåvor i förmögnare familjer även i början av 1900-talet.

Konfirmationsdräkt, från svart till vitt

Det var viktigt med ”framslippningskläderna” eftersom nya kläder var ovanliga i äldre bondesamhällen. Hade man råd beställdes klänningen av by sömmerskan inkluderande hårband av siden och svarta kängor. Dräkten skulle ju ofta gå i arv samt användas även till högtidsdräkt länge framöver. Ibland kunde den även användas som bruddräkt. Många dräkter lånades även ut till övriga bekanta konfirmander, ifall det i egna familjen inte längre fanns en konfirmand.

Pojkarna skulle även bära en konfirmationskostym. Denna kunde vara grå eller svart för den skall användas många gånger efter högtiden. Vit skjorta med svart rosett, stärkt skjortbröst och krage samt kängor, filthatt eller ”spadabladsmyså” (skärmmössa) hörde till dräkten.

I början av 1900-talet (bevisligen 1916 i Karleby) började flickorna bära vita dräkter och t.ex. från Borgå visar ett fotografi år 1919 att nästan alla flickor var klädda i vitt. Dock var det viktigt att flickorna gick klädda i svart ända in till konfirmationsdagen.

”Modet” att börja bära vita dräkter slog dock igenom olika i olika regioner. T.ex. i Hitis slog den vita färgen för flickornas dräkter igenom först 1955.

Användandet av vita albor, dvs den vita fotsida dräkten, slog igenom på Kökar på Åland redan 1960. Modellen med alborna hade tagits från Sverige och var en start för en enhetlig utstyrsel. Först blev seden bland flickor, men även kring 1965 blev det vanligt att även pojkarna bar albor.

Ovan en gruppbild från en sydösterbottnisk konfirmandgrupp. Bruket av alborna hade inte helt slagit igenom, men vita klänningar för flickorna och mörk kostym för pojkarna hörde till kutymen

I Godby på Åland började man i början av 1930-talet ett avvikande mode med vita dok inspirerat av Engelska traditioner. En föregångare till alborna. Flickorna mindes senare att de ansåg att huvudbonaden påminde om ladugårdsduken!

Konfirmationen var/är ofta en milstolpe för de unga

Konfirmationstiden blev ofta en ingångsport till följande skede i ungdomslivet. Först efter genomgången skriftskola kunde man ta en plats i traktens ungdomslag inom olika idrotter, samt delta i nöjeslivet. Ofta blev det även en start till olika former av nattfrierier och inträde till vuxenlivet.

Flickorna kunde börja lägga upp sin fläta i hårknut eller valde att klippa sitt långa hår kort. De kunde börja använda blus och kjol istället för klänning. Pojkarna kunde börja kamma håret bakåt eller ha sidbena. De kunde börja använda långbyxor och hatt, fick röka öppet och började tala och svära som vuxna karlar

Ännu på 1950 och 1960-talet väntade man på konfirmationen "som på solens uppgång". Det blev för många litet "Sesam öppna dig" efter vilket man ansågs vara "torr bakom öronen" och redo att inleda vuxenlivet

.....

Ännu under 2016 deltog ca 83,5% av alla årskullens 15-åringar i konfirmationsundervisning

Är du konfirmerad har du bl.a. rätt att bli fadder, få kyrklig vigsel och kandidera för förtroendeuppdrag inom församlingen.

Idag är ju ofta festen efteråt mycket viktig, likaså konfirmationsgåvorna och rosorna. Det skall vara kors, smycken, pengar, böcker, presentkort och övriga gåvor.

Ibland kanske det till och med går aningen till överdåd då det gäller att fira den nykonfirmerade.

Men en sak är säker: Det är en upplevelse för livet att gå i skriftskola och sedan bli konfirmerad. Många livslånga vänskapsband har knutits under denna period man går i skriftskola.

Bekanta dig gärna med alla fotografier från olika konfirmationer i Liljendals kyrka vid olika tidpunkter

.....

En bild från ett konfirmationstillfälle i Esbo Domkyrka 2018:

NOTERA:

Alla dessa uppgifter är tagna ut Anna Bergman & Carola Ekrems bok "Stora Finlandsvenska Festboken/ Livets Festdagar (Svenska Litteratursällskapet / Appel förlag, utkommen 2020).

Utdragen är tagna ur kapitel "Konfirmationen", sidorna 287 – 294 och är skrivna av Carola Ekrem)

Denna resumé är gjord av Jan Backman/ Liljendal/ Eskilom by